

Коритник Лілія Петрівна

*кандидат економічних наук, докторант
ДННУ «Академія фінансового управління»*

Корытник Лилия Петровна

*кандидат экономических наук, докторант
ГУНУ «Академия финансового управления»*

Korytnyk Liliia

*PhD in Economics, Doctoral Student
SESE "The Academy of Financial Management"*

ORCID: 0000-0002-7241-9324

**СВІТОВИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ
ПОСЛУГ
МИРОВОЙ ОПЫТ В СФЕРЕ ФИНАНСИРОВАНИЯ
ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ
WORLD EXPERIENCE IN THE AREA OF PUBLIC SERVICES'
FINANCING**

***Анотація.** Державні послуги можна охарактеризувати як послуги, що надаються задля благополуччя усього суспільства. Все більшою мірою уряди розвинених країн перекладають функції надання послуг, на недержавні організації. У цьому контексті для України як країни із транзитивною економікою набуває особливого значення вивчення передового досвіду країн із розвинутою економікою. Враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України, розглянуто досвід ЄС у сфері фінансування державних послуг на предмет імплементації до вітчизняного законодавства. Метою даної статті автором поставлено*

вивчення особливостей інституціонального механізму фінансування державних послуг в країнах-членах ЄС. До основних завдань віднесено: аналіз базових нормативно-правових документів ЄС у сфері фінансування державних послуг, ідентифікацію ключових інструментів фінансування, характерних для країн-членів ЄС. Методичний інструментарій дослідження становлять загальнонаукові та специфічні методи: бібліографічний аналіз, ретроспективний аналіз. Вперше у статті сформовано бачення основних моделей фінансування державних послуг в країнах-членах ЄС через проведення аналізу таких складових інституціонального середовища як нормативно-правове регулювання, інструменти фінансування та оцінки ефективності надання послуг. Досвід держав-членів ЄС демонструє соціальну спрямованість сучасної державної політики попри наявні негативні тенденції до скорочення обсягів фінансування послуг, які надаються державою. Автором статті обґрунтовано, що стан та обсяги фінансування державних послуг залежать від чинників нефінансового характеру. Підтвердженням слугує практика ЄС, яка демонструє, що перед урядами держав-членів наразі постають виклики, пов'язані із фінансуванням державних послуг, зокрема старіння населення, зростання витрат на охорону здоров'я, сприяння підвищенню вимог до освіти в умовах сучасної парадигми розвитку людського суспільства тощо.

Ключові слова: державні послуги, фінансування державних послуг, держави-члени ЄС, інструменти фінансування.

Анотація. Государственные услуги можно охарактеризовать как услуги, предоставляемые для благополучия всего общества. Все в большей степени правительства развитых стран переводят функции предоставления услуг, на негосударственные организации. В этом контексте для Украины как страны с транзитивной экономикой

приобретает особое значение изучение передового опыта стран с развитой экономикой. Учитывая евроинтеграционный вектор развития Украины, рассмотрен опыт ЕС в сфере финансирования государственных услуг на предмет имплементации в отечественное законодательство. Целью данной статьи автором поставлено изучение особенностей институционального механизма финансирования государственных услуг в странах-членах ЕС. К основным задачам отнесены: анализ базовых нормативно-правовых документов ЕС в сфере финансирования государственных услуг, идентификацию ключевых инструментов финансирования, характерных для стран-членов ЕС. Методический инструментарий исследования составляют общенаучные и специфические методы: библиографический анализ, ретроспективный анализ. Впервые в статье сформировано видение основных моделей финансирования государственных услуг в странах-членах ЕС путем проведения анализа таких составляющих институциональной среды как нормативно-правовое регулирование, инструменты финансирования и оценки эффективности предоставления услуг. Опыт государств-членов ЕС демонстрирует социальную направленность современной государственной политики несмотря на имеющиеся негативные тенденции к сокращению объемов финансирования услуг, предоставляемых государством. Автором статьи обоснованно, что состояние и объемы финансирования государственных услуг зависят от факторов нефинансового характера. Подтверждением служит практика ЕС, показывает, что перед правительствами государств-членов пока возникают вызовы, связанные с финансированием государственных услуг, в частности старение населения, рост расходов на здравоохранение, содействие повышению требований к образованию в условиях современной парадигмы развития человеческого общества тому подобное.

Ключевые слова: государственные услуги, финансирование государственных услуг, государства-члены ЕС, инструменты финансирования.

Summary. Public services can be characterized as services provided for the well-being of the whole society. Increasingly, the governments of developed countries are transferring the functions of providing services to non-governmental organizations. In this context, for Ukraine as a country with a transitional economy, it is of particular importance to study the advanced experience of countries with developed economies. Taking into account the European integration vector of Ukraine's development, the experience of the EU in the field of financing public services is considered for implementation into domestic legislation. The purpose of this article is to study the features of the institutional mechanism for financing public services in the EU member states. The main tasks include: analysis of the basic regulatory documents of the EU in the field of financing public services, identification of key financing instruments specific to the EU member states. Methodological research tools are general scientific and specific methods: bibliographic analysis, retrospective analysis. For the first time in the article, a vision of the main models of financing public services in the EU member states is formed by analysing such components of the institutional environment as legal regulation, financing instruments and assessing the effectiveness of service delivery. The experience of the EU member states demonstrates the social orientation of modern public policy despite the existing negative trends towards a reduction in the volume of funding for services provided by the state. The author of the article justifies that the state and volume of financing of public services depend on non-financial factors. This is confirmed by the practice of the EU, which shows that the governments of the member states are still facing challenges related to the financing of public services, in particular, an aging population, an increase in health care costs, the

promotion of increased requirements for education in the context of the modern paradigm of human development, etc.

Key words: *public services, financing of public services, EU member states, financing instruments.*

Постановка проблеми. Підтримка спільних цінностей рівності та солідарності державні послуги можна розглядати як основу європейської «соціальної моделі». Всі уряди держав-членів ЄС відстоюють такі цінності, як загальний доступ, рівність, ефективність та підзвітність при наданні державних послуг. Директивні вимоги ЄС визначають необхідність дотримання при фінансуванні надання державних послуг основних принципів, як солідарність, справедливість і універсальність. Наведені принципи покладено в основу «європейської соціальної моделі». Надання державних послуг є одним з основних механізмів підтримки досягнення цілей соціального благополуччя. Таким чином, державні послуги є вираженням колективної мети, регульованим загальними принципами, такими як рівність доступу та соціальна солідарність, і орієнтованим на загальне благо [16, с. 3]. Ефективність реалізації таких послуг досягається лише за наявності певних передумов, основною з яких є налагоджений механізм фінансування, який за сучасних умов набуває різних форм: державне, приватне, державно-приватне. Україна знаходиться на шляху становлення сервісної держави, що потребує вирішення багатьох проблем методологічного та організаційно-методичного характеру: неоднозначність трактування поняття «державні послуги», відсутність чіткої сучасної галузевої спрямованості у визначенні вартості надання державних послуг різними органами державної влади, необхідність розроблення методики оцінки ефективності надання державних послуг тощо. З метою вирішення наведених проблем доцільно звернутись до міжнародного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань фінансування державних послуг присвячено роботи багатьох зарубіжних дослідників, серед яких: Narayana M. R. [13], Gupta S., Chakraborty B., Banerjee T.[8], Cherry T.L., Cotton S.J., McKee M. [1], Mihályi P.[12], Németh E. [14], Jofre-Monseny J., Sorribas-Navarro P., Vázquez-Grenno, J. [10], Manabu N., Jacobs B. [9], Kuhlmeier F., Hintermann B. [11] та інші.

Слід відмітити, що питанням фінансування державних послуг у міжнародних виданнях за останні п'ять років присвячено незначну кількість публікацій, здебільшого спрямованих на проведення емпіричних досліджень видаткової складової державного бюджету. Так, Narayana M. R. обґрунтовує взаємозв'язок змін вікової структури населення та обсягу видатків державного бюджету, спрямованих на надання освітніх послуг[13]. Оцінка впливу накопичень домогосподарств на рівень витрат, що спрямовуються на надання державних послуг, проведена дослідниками Gupta S., Chakraborty B., Banerjee T. [8].

Окремий напрям досліджень становить нормування вартості державних послуг. Зокрема Németh E. проведено оцінку взаємозв'язку між рівнем витрат на надання державних послуг з державного бюджету та рівнем зростання корупції, що може слугувати причиною перегляду на законодавчому рівні розрахунку витрат на надання відповідних державних послуг [14]. Jacobs B. [9] у свою чергу зосереджує увагу на визначенні граничної вартості надання державних послуг та обґрунтуванні оптимального обсягу витрат на їх фінансування. За даним напрямом слід також відмітити дослідження Cherry T.L., Cotton S.J., McKee M. [1]. Дослідниками зосереджено увагу на розробленні пропозицій щодо зменшення витрат державного бюджету на надання зазначених послуг через зниження доступу або зростання надходжень до місцевих бюджетів (проведено серію емпіричних досліджень на основі даних місцевих бюджетів міст із мільйонним населенням).

Проаналізовані публікації свідчать, що висвітлення безпосередньо механізму фінансування державних послуг є недостатнім, а тому дослідження слід спрямувати у бік аналізу міжнародного досвіду його інституціонального забезпечення.

Отже, **метою дослідження** є вивчення особливостей інституціонального механізму фінансування державних послуг в країнах-членах ЄС. Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність виконання таких **завдань**: проаналізувати базові нормативно-правові документи ЄС у сфері фінансування державних послуг; ідентифікувати ключові інструменти фінансування, характерні для країн-членів ЄС.

Виклад основного матеріалу. Досвід країн із розвинутою економікою демонструє, що державні послуги доцільно вважати не лише такі, що надаються виключно державними органами. Світова практика демонструє загальні тенденції до делегування надання таких послуг. При цьому узагальнюючою характеристикою досліджуваних послуг є те, що вони відносяться до функцій і завдань держави.

Все більшою мірою уряди розвинених країн перекладають функції надання послуг, на недержавні організації. У цьому контексті для України як країни із транзитивною економікою набуває особливого значення вивчення передового досвіду країн із розвинутою економікою. Враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України, розглянемо досвід ЄС у сфері фінансування державних послуг на предмет імплементації до вітчизняного законодавства.

Кризові явища сучасності впливають на здатність урядів держав-членів ЄС достатньо фінансувати державні послуги. Урядовими програмними документами (Директива Європейської Комісії 80/723/ЄЕС щодо прозорості фінансових відносин між державами-членами та державними установами (*Commission Directive 80/723/EEC on the transparency of financial relations between Member States and public*

undertakings) [2]; Робочий документ «Застосування правил надання державної допомоги в частині послуг, що становлять загальноекономічний інтерес, з 2005 року та результати громадських консультацій (*Commission Staff Working Paper, "The Application of EU State Aid Rules on Services of General Economic Interest since 2005 and the Outcome of the Public Consultation"*); Повідомлення Європейської Комісії про застосування правил допомоги державами ЄС до компенсації, що надається за послуги, які становлять загальноекономічний інтерес (*European Commission, "Communication from the Commission on the application of the European Union State aid rules to compensation granted for the provision of services of general economic interest", 2012/C8/02*) [3], Європейська Комісія «Зелена книга про послуги, які становлять загальноекономічний інтерес» (*European Commission, "Green paper on services of general interest"*) [5]) враховується той факт, що демографічні та технологічні зміни призведуть до ускладнень у сфері фінансування державних послуг в наступні два десятиліття. Зокрема, старіння населення може призвести до зростання витрат на надання державних соціальних послуг одночасно зі скороченням обсягів податкових надходжень. Ретроспективний аналіз програмних документів ЄС показує, що бюджетні правила наразі спрямовані на обмеження обсягів фінансування державних послуг. Причиною зазначеного може слугувати той факт, що Міжнародний валютний фонд продовжує вимагати від держав-членів ЄС нормативно регулювання скорочень фінансування, спрямованого на соціальне забезпечення та надання державних послуг. Дана вимога покликана збалансувати бюджети країн та сприяти зростанню обсягів прямих іноземних інвестицій [16, с. 2]. При цьому значення показника загальних витрат державного бюджету на надання публічних послуг по відношенню до сукупного ВВП ЄС у 2019 році становило 5,8% [7].

Найвищий рівень витрат на надання публічних послуг демонструють Угорщина (8,2%); Греція і Фінляндія (7,9%); Італія та Кіпр (7,5%). Країнами із найнижчим показником витрат на фінансування публічних послуг у 2019 році стали Ірландія (2,7%), Болгарія (2,8%), Литва та Естонія (3,5%), Латвія (3,8%). Поясненням низького рівня витрат на фінансування державних послуг може слугувати те, що зазначені країни характеризуються низьким рівнем державного боргу, а також низьким загальним рівнем витрат державних бюджетів [7].

На рисунку 1 наведена структура державних витрат в ЄС за функціями (відповідно до Європейської системи рахунків, European System of Accounts, ESA 2010).

Рис. 1. Структура державних витрат за функціями в ЄС у 2019 році, млрд євро

Джерело: [7]

Перейдемо до розгляду основних моделей фінансування, характерним для країн-членів ЄС, та проаналізуємо типові інструменти фінансування державних послуг.

Прямі платежі – тип фінансування, який охоплює усі форми прямої фінансової компенсації за надання державних послуг, наприклад, у вигляді

прямих бюджетних субсидій, оплати контрактів. Джерелом прямого фінансування здебільшого є державний бюджет, проте також можуть бути місцеві бюджети. Даний тип фінансування є характерним для більшості країн-членів ЄС. Слід відмітити, що вибір типу фінансування залежить також від галузі та виду послуг. Так, наприклад, в галузі охорони здоров'я прямі платежі застосовуються при фінансуванні такими країнами: Іспанія, Німеччина, Італія, Польща, Королівство Нідерланди, Чехія, Франція.

Окрім прямих платежів існує також і інша форма фінансування – непряме через створення фіскальних переваг для надавачів державних послуг. Такі переваги можуть стосуватись зниження податків, пільгового податкового режиму або зниження ставок внесків на соціальне забезпечення. Такий інструмент фінансування також має назву «фінансування на основі принципу солідарності» та є характерним для Королівства Нідерланди [5; 6].

Третім інструментом серед досліджуваних є компенсація собівартості витрат на надання державних послуг. У випадку застосування даного інструменту надавачу таких послуг компенсується фактична собівартість послуги. Механізмом реалізації даного інструменту є, наприклад, створення окремого компенсаційного фонду, внески до якого здійснюються надавачами відповідних послуг (досить часто такими надавачами виступають недержавні організації). Подібний інструмент може застосовуватись на ринку поштових або телекомунікаційних послуг та послуг із охорони навколишнього середовища (наприклад, в Іспанії) [5; 6].

Наступним інструментом фінансування державних послуг є надання гарантій та позик на пільгових умовах. Метою застосування даного інструменту є підтримка фінансового стану надавача послуг (у випадку, коли такі послуги надаються недержавними організаціями).

Сучасною тенденцією фінансування державних послуг є залучення приватного сектору до їх реалізації, наприклад через використання такого інструменту фінансування як ендавмент. Передумовою поширення застосування даного інструменту стали проблеми зростання витрат на надання освітніх послуг, викликані зростанням кількості студентів. Це зумовило необхідність віднайдення більш ефективних способів використання фінансових ресурсів. В результаті все більше держав-членів ЄС наразі застосовують модель фінансування освітніх послуг, що базується на розподілі витрат між державою та індивідуальними фізичними/юридичними особами. Прикладом галузевого характеру може слугувати сфера вищої освіти. Ендавменти закладів вищої освіти включають грошові кошти та фінансові активи, які передаються установам. Благодійні пожертви є основним джерелом коштів для пожертв.

Відмітимо, що в Україні інститут ендавменту знаходиться на початковому рівні розвитку. Також серед причин низького рівня поширення практики залучення додаткових джерел фінансування закладами вищої освіти є невідповідність закладів вищої освіти, низький рівень конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, відсутність розвиненого ринку цінних паперів, ефективного та надійного механізму інвестування.

Повертаючись до аналізу механізму фінансування державних послуг в країнах ЄС, слід розглянути ключові виклики (чинники зовнішнього характеру), що впливають на обсяги витрат бюджетних коштів. Практика ЄС показує, що перед урядами держав-членів наразі постають виклики, пов'язані із фінансуванням державних послуг, зокрема вони повинні протистояти старінню населення, зростанню витрат на охорону здоров'я, сприяти підвищенню вимог до освіти в умовах сучасної парадигми розвитку людського суспільства (економіки знань) тощо. Є два ключових припущення про демографічні зміни. По-перше, при інших рівних умовах

скорочення чисельності працездатного населення призведе до зниження економічного зростання (і, як наслідок, зниження податкових надходжень). Наприклад, за оцінками Європейської комісії, старіння може знизити тенденцію зростання в ЄС приблизно з 2 відсотків в даний час до 1,25 відсотка до 2050 року [16, с. 6].

В умовах реалізації «європейської соціальної моделі» урядам країн важливо оцінювати ефективність державних послуг, що надаються. Одним із таких інструментів є онлайн-опитування населення Eurofond «Якість державних послуг під час COVID-19» (Quality of public services during COVID-19), на якому представлено результати електронного опитування населення держав-членів ЄС [4].

Результати зазначеного електронного опитування Eurofound «Життя, робота і COVID-19» дають уявлення про вплив пандемії на життя людей. Станом на травень 2021 року проведено три етапи електронного опитування. Дані охоплюють низку тем, включаючи справедливість заходів підтримки, досвід онлайн-навчання і отримання освітніх послуг взагалі, охорону здоров'я онлайн, а також доступ до інших державних послуг онлайн. Метою вищезгаданого онлайн-опитування є отримання інформації щодо проблемних сфер надання державних послуг, що дозволить удосконалити державну політику у сфері фінансування таких послуг. Таким чином, важливою складовою державних фінансових інститутів є законодавче врегулювання контролю за якістю надання державних послуг як індикатора ефективності використання бюджетних коштів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У ході досягнення поставленої перед дослідженням мети було розглянуто інституціональне середовище фінансування державних послуг в ЄС за такими елементами: нормативно-правове забезпечення здійснення витрат бюджетних коштів; моделі фінансування та оцінки ефективності надання державних послуг.

Досвід держав-членів ЄС демонструє соціальну спрямованість сучасної державної політики попри наявні негативні тенденції до скорочення обсягів фінансування послуг, які надаються державою. Це обумовило необхідність віднайдення шляхів делегування частини функцій щодо надання послуг до недержавних інституцій, що спричинило наявність різних інструментів фінансування державних послуг, застосування та комбінування яких визначає загальну модель фінансування державних послуг кожної окремої країни. Напрямами подальших розвідок у досліджуваній сфері є проведення компаративного аналізу інструментів фінансування державних послуг в Україні та ЄС.

Література

1. Cherry T.L., Cotton S.J., McKee M.. Population Shifts and Discrete Public Services: Rationing Rules and the Support for Public Goods. 2017. <https://doi.org/10.1177%2F1091142117735376>
2. Commission Directive 80/723/EEC of 25 June 1980 on the transparency of financial relations between Member States and public undertakings. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31980L0723> (дата звернення: 15.05.2021)
3. Communication from the Commission on the application of the European Union State aid rules to compensation granted for the provision of services of general economic interest. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012XC0111%2802%29> (дата звернення: 15.05.2021)
4. Eurofond. Quality of public services during COVID-19. Official website. 2021. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/quality-of-public-services> (дата звернення: 15.05.2021)

5. European Commission, 2003. Green paper on services of general interest. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52003DC0270> (дата звернення: 15.05.2021)
6. European Commission. Study on the financing models for public services in the EU and their impact on competition. 2016. URL: <https://ec.europa.eu/competition/publications/reports/kd021641enn.pdf> (дата звернення: 15.05.2021)
7. Eurostat. General government expenditure in the EU on general public services made up 5.8 % of GDP in 2019. Official website. 2020. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_general_public_services#Expenditure_on_general_public_services_by_transaction (дата звернення: 15.05.2021)
8. Gupta S., Chakraborty B., Banerjee T. Service Good as an Intermediate Input and Optimal Government Policy in an Endogenous Growth Model. 2019. <https://doi.org/10.1177%2F2277978719837043>
9. Jacobs B. The marginal cost of public funds is one at the optimal tax system. *Int Tax Public Finance* 25, 2018. P. 883–912. <https://doi.org/10.1007/s10797-017-9481-0>
10. Jofre-Monseny J., Sorribas-Navarro P. & Vázquez-Grenno J. Immigration and local spending in social services: evidence from a massive immigration wave. *Int Tax Public Finance* 23, 2016. P. 1004–1029. <https://doi.org/10.1007/s10797-016-9399-y>
11. Kuhlmeier F., Hintermann B. The welfare costs of Tiebout sorting with true public goods. *Int Tax Public Finance* 26, 2019. P. 1166–1210. <https://doi.org/10.1007/s10797-019-09534-z>
12. Mihályi P. Marginal Utilities and Marginal Costs of Having Children. 2019. P. 527-541. https://doi.org/10.35551/PFQ_2019_4_5

13. Narayana M. R. Accounting for Growth Effects of Age Structure Transition through Public Education Expenditure: New Macroeconomic Evidence from India. *South Asian Journal of Macroeconomics and Public Finance*. 2018. <https://doi.org/10.1177%2F2277978718795773>
14. Németh E. Integrity Risks and Controls of Public Services. 2018/2. P. 155-175.
15. Nose M. Estimation of drivers of public education expenditure: Baumol's effect revisited. *Int Tax Public Finance* 24, 2017. P. 512–535. <https://doi.org/10.1007/s10797-016-9410-7>
16. UNISON. The Future of Public Services in Europe. 2021. URL: <http://hussonet.free.fr/spunison.pdf> (дата звернення: 15.05.2021)

References

1. Cherry T.L., Cotton S.J., McKee M.. Population Shifts and Discrete Public Services: Rationing Rules and the Support for Public Goods. 2017. <https://doi.org/10.1177%2F1091142117735376>
2. Commission Directive 80/723/EEC of 25 June 1980 on the transparency of financial relations between Member States and public undertakings. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31980L0723> (data zvernennja: 15.05.2021)
3. Communication from the Commission on the application of the European Union State aid rules to compensation granted for the provision of services of general economic interest. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012XC0111%2802%29> (data zvernennja: 15.05.2021)
4. Eurofond. Quality of public services during COVID-19. Official website. 2021. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19/quality-of-public-services> (data zvernennja: 15.05.2021)

5. European Commission, 2003. Green paper on services of general interest. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52003DC0270> (data zvernennja: 15.05.2021)
6. European Commission. Study on the financing models for public services in the EU and their impact on competition. 2016. URL: <https://ec.europa.eu/competition/publications/reports/kd021641enn.pdf> (data zvernennja: 15.05.2021)
7. Eurostat. General government expenditure in the EU on general public services made up 5.8 % of GDP in 2019. Official website. 2020. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_general_public_services#Expenditure_on_general_public_services_by_transaction (data zvernennja: 15.05.2021)
8. Gupta S., Chakraborty B., Banerjee T. Service Good as an Intermediate Input and Optimal Government Policy in an Endogenous Growth Model. 2019. <https://doi.org/10.1177%2F2277978719837043>
9. Jacobs B. The marginal cost of public funds is one at the optimal tax system. *Int Tax Public Finance* 25, 2018. P. 883–912. <https://doi.org/10.1007/s10797-017-9481-0>
10. Jofre-Monseny J., Sorribas-Navarro P. & Vázquez-Grenno J. Immigration and local spending in social services: evidence from a massive immigration wave. *Int Tax Public Finance* 23, 2016. P. 1004–1029. <https://doi.org/10.1007/s10797-016-9399-y>
11. Kuhlmeier F., Hintermann B. The welfare costs of Tiebout sorting with true public goods. *Int Tax Public Finance* 26, 2019. P. 1166–1210. <https://doi.org/10.1007/s10797-019-09534-z>
12. Mihályi P. Marginal Utilities and Marginal Costs of Having Children. 2019. P. 527-541. https://doi.org/10.35551/PFQ_2019_4_5

13. Narayana M. R. Accounting for Growth Effects of Age Structure Transition through Public Education Expenditure: New Macroeconomic Evidence from India. *South Asian Journal of Macroeconomics and Public Finance*. 2018. <https://doi.org/10.1177%2F2277978718795773>
14. Németh E. Integrity Risks and Controls of Public Services. 2018/2. P. 155-175.
15. Nose M. Estimation of drivers of public education expenditure: Baumol's effect revisited. *Int Tax Public Finance* 24, 2017. P. 512–535. <https://doi.org/10.1007/s10797-016-9410-7>
16. UNISON. The Future of Public Services in Europe. 2021. URL: <http://hussonet.free.fr/spunison.pdf> (data zvernennja: 15.05.2021)